

ROLF SCHREINER:

Anders med eggelikøren

Det spørs om det någen gang i Det norske Stortings 200-årige historie har vært ein merr fornøyleg mann blant de valgte representanter, enn Anders Lange. Og siden me nå e inne i ein periode kor Fremskrittspartiet e i regjering – og det kan jo gå 200 år te det skjer igjen – syns eg at det e heilt på sin plass å se litt på historien bag historien. Og då e Anders med eggelikøren ein sentral figur.

I byen Langenburg i Tyskland e der mange så hette Lange – det hørre me jo på navnet – og for någen hundre år siden kom herr Lange fra Langenburg te Christiania for å jobba som kruttmester ved Akershus slott. Han va stamfar te legen Alf Lange, som blei gift med Anne Elisabeth Svensson. De bodde i Aker i Akershus og fekk sønnen Anders Sigurd Lange 5. september 1904.

Anders gjekk på Oddernes skogskole ved Kristiansand og blei skogtekniker i 1926, og året itte på jobde han som planteskoleledar i Argentina.

Anders Lange begynte sin politiske karriere som sekretær i den borgerlige samlingsorganisasjonen Fedrelandslaget fra 1930 til 1938. Laget blei grunnlagt av den unge industriherren Joakim Lehmkuhl, som seinare e kjent for å ha starta både klokkeprodusenten Timex i USA og Lehmkuhl Industrier i Norge. Som pådrivere for etableringen av Fedrelandslaget va polfareren Fridtjof Nansen og tidligare statsminister Christian Michelsen.

Anders Lange forlod Fedrelandslaget i 1938 då Vidkun Quisling og Nasjonal Samling tog makten i organisasjonen. Onna andre verdenskrig var Anders Lange modstandsmann og blei flerne ganger satt i fengsel av tyskerne.

I det meste av etterkrigstiden reiste Anders Lange land og strand rundt og holdt taler om merr personlig frihed, lågare skatter og avgifter – og mindre byråkrati. I sin tid va Lange kanskje Norges mest kjente agitator og ein populær foredragsholder i borgerlige kretser. Han tjente nok penger te å skaffa seg et lide småbrugg i Heggedal vest for Oslo – itte å ha modtatt ein pengegave fra næringslivsorganisasjonen Libertas. (De så ga ud billedbladet NÅ for 50 år siden – som et modsvar te arbeiderbevegelsens ugentlige udgivelse Aktuell.)

På småbruggen dreiv Lange ein hundekennel og litt saueavl, samtidig som han sto bag udgivelsen av tidsskriftet Hundevisen fra 1948, der han sjøl va redaktør. I 1962 blei avisens navn forandra te Anders Langes Avis.

I 1953 blei Lange dømt te 60 dagers ubetinga fengsel av Høyesterett for fyllekjøring. Han hadde 1,41 i promille då han krasja med ein drosje. Itte kollisjonen kjørte Lange vidare, men han blei innhenta av ein aen drosje.

I januar 1972 søkte Lange jobben som kringkastingssjef i NRK. Te VG uttalte han at NRK trengte sensur, og at han i jobben ville gå inn for å ”fjerne alt som kan virke fordervende på barn og ungdom rundt om i hjemmene”.

Anders Lange va ein karismatisk taler og ein engasjert antikommunist. Han markerte tydelig modstand mod de organiserte partiene og politikere generelt. I avisen han ga ud, kom han med sterke meininger mot skatter og avgifter – og for et fritt næringsliv og privat eiendomsrett. Han protesterte intenst mod det han kalte statlig formynderi, byråkrati og offentlig inngrep i folks privatliv.

Lange var òg sterkt rasistisk, og han sto bag uttalelser som ”Ingen stemmerett til negre”, ”Stopp blandede ekteskap”, ”Hver nasjon – én rase” og ”Ingen u-hjelp til de sorte”. Han hadde ein positiv holdning te apartheidregimet i Sør-Afrika og kalte modstandere av systemet for ”förrædere av den hvite rase”.

Lange va modstander av det han oppfatta som et knugande puritansk system. Eggelikøren som han dro med seg på debatter i fjernsynet, va et symbol på det. Hans ironiske humor og politisk ukorrekte retorikk kunne föra te replikker som: ”Jeg skjønner meg ikke på ungdommen nå til dags. De drikker på dette fæle skvipet Coca Cola, i stedet for å drikke godt norsk øl!”

På 1960-talet forsøkte Anders Lange lenge å etablere et nytt politisk parti – uden suksess. At han lyktes då han forsøkte igjen i 1973, skyldtes nok at velgerne ikkje va fornøyd med den borgerlige regjeringen. Onna Borten-styret kom ein kraftig stigning i skattenivået, og moms blei innført. Tiden va rett og slett inne for et skattenekter-parti – det fekk navnet Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep (ALP).

Onna stortingsvalget i 1973 spelte fjernsynet ein stor rolle. Det nye partiet med sin alt aent enn puritanske partiformann, fekk godt gjennomslag i det nye, kraftfulle mediet. ALP fekk 5 % av stemmene (107.784 stemmer) og dermed fire mandater på Tinget. Ein av de va Anders Lange fra Oslo.

Lange udtrykte flerne ganger at kvinner ikkje burde sidda på Stortinget, men te tross for det sto to kvinner på partiets Oslo-liste i 1973.

Då Anders Lange døde høsten 1974, kom Carl I. Hagen inn på Stortinget. Han va 1. vararepresentant på Anders Langes partiliste, men han va udmeldt av ALP og representerte Reformpartiet. ALP og Reformpartiet gjekk seinare samen, og blei i 1977 omdøpt te Fremskrittspartiet.

Nå i 2016 har altså levningane av Anders Langes Parti flerne folk i regjering. Då Fremskrittspartiet va virkelig store for 15–20 år siden – og Carl I. Hagen va merr enn klar for plass i regjeringen – va der ein kommentator så sa: ”Slepp Frp te i ein periode, så komme de sjøl te å sørga for at det går 100 år te neste gang.”

Det spørs om ikkje han får rett.